

Вінницький район

Територія – 0,9 тис. км²

На території району знаходиться 51 населених пункти, які підпорядковані 3 селищним та 30 сільським радам.

Селища міського типу: Вороновиця, Десна, Стрижавка.

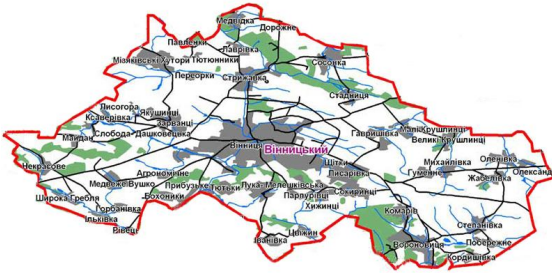
Кількість населення – 70,3 тис. осіб,

сільське – 53,9 тис.

міське – 16,4 тис.

Річки: Південний Буг, Десна (Десенка), Ровець, Воронка, Вишенька, Винничка.

Адміністративний центр району – [м. Вінниця](#)

[Мапа Вінницького району](#)

[Прапор Вінницького району](#)

[Герб Вінницького району](#)

В обіймах Вінницю тримає
 Могутній Вінницький район,
 Й вона все краще розквітає
 Намистом калинових грон.
 Плодами й зелом він рясніє,
 Талантів джерелом струмить.

І.Козак

Вінницький район – чудовий край чарівних пейзажів височинної лісостепової рівнини. Край золотих пшеничних нив, мальовничих річкових долин, заливних луків, численних балок та рівчаків, що поросли лісами. Край запашного різнотрав'я. Скарбниця історико-культурних пам'яток Вінниччини.

Вінницький район розташований в центральній частині Вінницької області, у лісостеповій зоні Правобережної України. Клімат – помірно-континентальний з м'якою зимою й теплим вологим літом. На території району протікає 13 річок, нараховується 312 ставків.

Ґрунти переважно сірі лісові і незначна кількість чорноземних.

Межує з Липовецьким, Немирівським, Тиврівським, Жмеринським, Літинським та Калинівським районами Вінницької області.

Територією регіону проходить Південно-Західна залізниця, за допомогою якої можна зручно подорожувати і милуватися зеленими краєвидами краю. Автомобільні магістралі доставлять подорожуючих до Києва, Одеси, Львова і навіть Кишинєва.

Цей мальовничий куточок Вінниччини славиться своїми унікальними природними заказниками, заповідними урочищами, пам'ятками садово-паркового мистецтва.

Перлиною місцевості є алея вікових лип, яка висаджена ще у 80-х рр. XVIII ст. солдатами О. Суворова (с. Якушинці), «Стрижавські орхідеї», де зростає рідкісний в області вид орхідей – пальчатокорінник м'ясочервоний (сmt. Стрижавка). Одинокий 300-річний дуб (с. Якушинці), цілюще джерело «Бездонне», що має лікувальні властивості (с. Некрасове), «Мала Софіївка» – ландшафт з різноманітними декоративними та лікарськими рослинами (с. Лука-Мелешківська).

Численні археологічні розкопки скіфських курганів біля сіл Переорки, Стрижавка, Тютьки, Лука-Мелешківська, Широка Гребля та ін. свідчать про те, що на теренах краю люди проживали у VIII ст. до н.е. У 1960-х рр. в 16 селах археологами виявлені залишки трипільської культури.

Коли внаслідок набігів половців, з Лівобережжя почалося масове переселення людності на правий берег Південного Бугу, на території краю виникли поселення: Божеський (Стрижавка), Байки (Мізяківські Хутори), Якошинці (Якушинці) та ряд ін. Свого часу через Стрижавку проходив Чумацький шлях.

В епоху доби литовського панування, вільні селяни розвивали ремесла. Це сприяло зростанню міст: Стрижавська Слобода, Переорки, Лаврівка, Коло-Михайлівка, Сосонка та ін.

Жива серед жителів району і пам'ять про події Визвольної війни українського народу проти польської шляхти. Поблизу с. Якушинці відбувся останній бій під проводом славного полководця Івана Богуна.

Про боротьбу з турецькими поневолювачами, котрі відбувалися на території краю, свідчать підземні ходи (сmt. Вороновиця), «бурти» (с. Комарів), які будувалися для захисту мирного населення від турків.

У пореформенний час починає розвиватися переробна промисловість. Будуються спиртовий (с. Переорки), цукровий (с. Степанівна) та фарфоровий (с.Майдан) заводи.

За часів революції та громадянської війни тут біля двох місяців стояла петлюрівська армія. Сюди ж, після відходу Петлюри, на два тижні вступило військо Н. Махна. У червні 1920 р. – полки М. Щорса. Розпочалося встановлення радянської влади. Створювалися сільські комітети незаможних селян, комсомольські організації, кооперативні товариства, колгоспи. Особливим трагізмом майже в усіх селах району виділяється страшний голодомор 1932-1933 рр. На жаль, офіційні документи фальсифікували і нищили. Але в кожному селі і донині живуть свідки тих жахливих подій.

Фашистська навала творила в краї нечувані злочини: розстрілювали людей, грабували мирне населення. У зв'язку з тим, що 1941 р. у Коло-Михайлівському сосновому лісі почалося будівництво надсекретного об'єкта, який згодом отримав назву – ставка Гітлера «Вервольф», тут зосереджувалося чимало есесівських частин, загонів гестапо.

[Поряд із Вінницею, поблизу села Стрижавка. Залишки ставки Гітлера "Вервольф".](#)

[Поряд із Вінницею, поблизу села Стрижавка. Залишки ставки Гітлера "Вервольф".](#)

Збудована вона була просто в рекордні терміни – з вересня 1941 р. по квітень (за іншими відомостями – по червень) 1942 р. Кожен із 13-ти секторів оточений мінними полями, 2-метровою огорожею з колючого дроту та лінією високої напруги. Понад 80 житлових і службових приміщень тільки частково розташувалися на поверхні (в т.ч. – особистий будинок Гітлера та мармуровий басейн, де він купався разом з Євою Браун). А під землею містилося аж 7 поверхів, причому стіни герметичних приміщень були завтовшки 5 м, а перекриття – 8 м, все це оснащено унікальними дренажними, повітро-фільтраційними системами та автономним енергозабезпеченням! Тут були величезні продуктоховища, воду видобували з артезіанських джерел. Одним словом, «Вервольф» міг спокійно витримати наземний ядерний вибух, протягом десятиліть забезпечуючи роботу в автономних умовах не однієї сотні осіб.

Всіх військовополонених, задіяних на будівництві (від 2 до 14 тис., за різними даними), було знищено. Мало того – літак з провідними фахівцями фірм «Тодт», «Краус-Гаар», «Галас», «Нойманн», які керували всіма роботами, чомусь вибухнув у повітрі... Ставку оточувала могутня система охоронних споруд, її охороняла служба безпеки, елітна військова частина СС «Велика Німеччина», а зенітники мали право збивати будь-який літак, що з'явиться над «Вервольфом» – навіть німецький. Місцеві партизани довгий час не здогадувалися, що замість «елітного офіцерського санаторію» в лісі поблизу с. Стрижавка будують «лігво фюрера». Втім, поступово кількість «актів непокорі» в

районі «Вервольфу» сягнула 1860. Можливо, саме тому фюрер відвідав ставку лише двічі: 16.07-29.09.1942 р. (прийняття «директиви №45» – наступ на Сталінград та Чорноморське узбережжя Кавказу) і 19.02-8.03.1943 р. (директива на проведення операції «Цитадель»)

Нині рештки ставки являють собою хаотично розкидані на лісистій місцевості брили залізобетону. Більш-менш добре зберігся тільки басейн. Колишня ставка Адольфа Гітлера, а точніше те що від неї залишилися, знаходиться у 8 км. північніше Вінниці між селом Стрижавка й залізницею Вінниця – Калинівка.

Побувавши на цій трагічній пам'ятці війни, розумієш життєдайну силу мирного життя, яке кожному треба оберігати і цінувати.

На території району діяли підпільні та партизанські рухи. Особливо активними вони були у смт. Стрижавка і Вороновиця, у селах Степанівка, Лука-Мелешківська, Майдан, Хижинці, Якушинці та ін.

Весну визволення краю принесли війська 38-ї армії під командуванням К.С.Москаленка. При визволенні сіл загинуло біля 1,5 тис. бійців і офіцерів, 7 мешканців району було удостоєно високого звання – Героя Радянського Союзу.

Трудівники району, змінивши зброю на знаряддя праці, відроджували колгоспи, відбудовували заводи, школи, бібліотеки, лікарні, клуби.

Сьогодні на його території працює чимало підприємств, цехів з переробки сільськогосподарської продукції: хлібокомбінат (смт. Десна), гранкар'єр (смт. Стрижавка), плодзавод (смт. Вороновиця), цукровий завод, птахофабрика (с. Степанівка), тепличне господарство (с. Дорожне). На українсько – польському підприємстві «Укрфлора-Вінниця» (с.Дорожне) вирощують троянди за новітніми голландськими технологіями.

Спільне австрійсько-українське підприємство «Лука» (Лука-Мелешківська), яке 2006 р. реорганізоване в австро- французько-українське ТОВ «Агрона фрут Лука». Спеціалізується воно на вирощуванні плодово-ягідних культур (яблук, полуниці, вишні, малини) з якісного посадкового матеріалу та із застосуванням передових західних технологій.

Серед колективних сільськогосподарських підприємств існує 118 агроформувань усіх форм власності. Крім цього діють 85 фермерських господарств.

Здавна в краї вирощують пшеницю, ячмінь, гречку, бобові, ріпак, кукурудзу, цукровий буряк, городні культури, займаються розведенням свиней, великої рогатої худоби, птиці, риби.

На території району працює Вінницька обласна державна сільськогосподарська дослідна станція (с.Агрономічне). В с. Медвеже Вушко, що розташоване на десятому кілометрі від Вінниці, у напрямку Бара, знаходиться Подільська дослідна станція садівництва, де удосконалюються технології вирощування високоякісних плодкових, ягідних культур та садівного матеріалу. Крім традиційних, тут вирощують малопоширені в Україні культури.

Пояснень щодо екзотичної назви цього села ніхто із місцевих жителів дати не може. Не знайдено його в архівних матеріалах. У даний час селу робить славу саме Подільська дослідна станція Інституту садівництва. Завдяки їй місцеві жителі добре опанували ведення цієї галузі на своїх садибах. Вони вирощують гарні врожаї ягідних культур, зокрема суниці, чорної смородини, іншої садовини. Хоча архівні факти свідчать про те, що славу садівничого куточка Ведмеже Вушко здобуло задовго до організації Подільської дослідної станції садівництва. Ще в далекому 1914 р. тут відбулася перша нарада із садівництва, яку її учасники назвали першим з'їздом садівників Поділля. На зібранні було вирішено створити Подільський губернський плодорозсадник саме у с. Медвеже Вушко.

Пишається цей чарівний, наповнений історією і старовиною край, своїми чисельними пам'ятками архітектури. Мандруючи Вінницьким краєм, можна побачити унікальні будівлі, що збереглися до наших днів. Чимало їх у смт Вороновиця, перша згадка про яку зустрічається у письмових джерелах за 1545 р. Польські пани, що володіли селом з початку XVII ст. не раз перепродували його. В той час у Вороновиці нараховувалося 110 будинків заможних селян. За указом короля Августа III у 1748 р. Вороновиця одержує статус містечка і переходить у власність польського магната Михайла Грохольського, який розпочинає будівництво чудового палацу на місці колишнього панського маєтку.

Загальний вигляд палацу нагадує розігнуту підкову (крила). Він розташований на найбільш високій точці місцевості. При допомозі широко розставлених напівовальних крил, будинок наче «обіймав» тих, хто наближався до палацу. По периметру крила створений орнамент із гірлянд плодів і квітів, який чергується з бичачими черепами – мотив далекого язичного минулого. Палац триповерховий, складається із 43-х кімнат і збудований у стилі раннього класицизму епохи Палладіо – палаці з легко вигнутими боковими крилами. Можливим архітектором був Д. Мерліні, який в 1774 -1777 рр. вважався королівським архітектором і розробляв проекти палаців польським магнатам, проживаючим в Україні.

[Палац Грохольських-Можайських XVIIIст.](#)

Палац оточений парком, закладеним в кінці XVIII ст. Його територія спланована за принципом французьких парків XVIII ст. Було чітко визначено місце кожного дерева і куща. Перед головним фасадом розбитий круглий партер, обнесений цегляною огорожею. Зі сторони фасаду, від його середини йшла центральна алея, яку також перетинали менші алеї. На півночі парку розташовувався фруктовий сад, який оновлювався з покоління в покоління, із західної сторони парк межував з землями

селян, зі сходу і півдня садибу оточував кам'яний паркан вздовж вулиць.

Останнім власником Вороновицького маєтку із Грохольських був Адольф Грохольський, який виїхав у Австрію, а будинок 1869 р. купив у Одесі на торгах Микола Федорович Можайський – капітан II рангу. Але згодом новий володар трагічно загинув і управляти маєтком приїжджає брат покійного – капітан I рангу, талановитий

конструктор першого у світі літака Олександр Федорович Можайський, який випередив своїм винаходом американців братів Райт на 20 років.

За період життя у Вороновиці, Олександр Федорович крім того, що займав посаду Брацлавського мирового судді, ще й виконав значну роботу, яка передувала побудові повітроплавального апарату. Він проводив досліди з птахами, вивчаючи умови горизонтального польоту, моделює велетенські повітряні змії. Саме, проживаючи у Вороновиці, Можайський виготовляє свою першу модель. Для її випробовування Олександр Федорович обрав високий пагорб на березі річки Південний Буг біля с. Потуш, що в урочищі «Дубина», де знаходилася дача Можайських. Планер прив'язували довгим мотузком до трійки коней. Коли коні починали швидко тягти воза, особливо з гори, планер злітав у повітря і рухався за возом, при зменшенні швидкості апарат знижувався і котився на своєму візку. Польоти на повітряному змії дали можливість О. Ф. Можайському правильно визначити розміри підйомної поверхні літального апарату.

**Олександр Федорович
Можайський**

То ж мальовниче селище Вороновиця, розташоване за 20 км від Вінниці, по праву зветься колискою авіації. Нині дві зали колишнього палацу Грохольських займає музей історії авіації і космонавтики ім. Можайського. Експозиція музею розповідає про розвиток вітчизняного повітряного флоту, про перших авіаторів і їхні рекорди. Експонати відображають велику роль авіації у Великій Вітчизняній війні, розповідають про перші кроки людства в космос, про талант винахідників і мужність льотчиків-випробувачів.

**Палац Грохольських-Можайських
XVIII ст.**

**Музей авіації та
космонавтики України**

**Музей авіації та космонавтики
України**

Початок експозиції знайомить відвідувачів з першими спробами людини оволодіти небесами. Ще у XV ст. геніальний Леонардо да Вінчі почав розробляти теорію польоту людини. 1475 р. він сконструював апарат вертикального злету (представлено схему апарату Леонардо да Вінчі).

Перехід від експерименту до точних розрахунків, науково обґрунтували політ людини у повітрі вчені М. В. Ломоносов, А. Телешов, Д. І. Менделєєв, М. Е. Жуковський, К. Е. Ціолковський.

Але здійснити ці ідеї на практиці вдалося Олександрові Федоровичу Можайському. Про його життя та діяльність змістовно розповідають документи, фото, книги, малюнки, які розміщені у вітринах музею. Збереглися тут і деякі особисті речі винахідника: портсигар та картина, намальована самим Можайським. Відвідувачі можуть розглянути модель літака, у зменшеному вигляді, яку сконструював винахідник 1884 р.

У 2000 р. під дахом колишнього палацу Грохольських – Можайських створено меморіальну кімнату ще одного талановитого землянина, кобзаря Володимира Максимовича Перепелюка. Володимир Максимович починав свій творчий шлях з Вороновицького аматорського театру.

Народним співцем він став уже від того дня 1939 р., коли написав свою першу пісню на слова Т.Шевченка «Нема гірше, як в неволі про волю згадати...», яку він виконав на святкуванні чергового ювілею Великого Кобзаря у Вороновиці. Відтоді вона увійшла назавжди до класики українського кобзарства, піднявши Перепелюка на високу творчу орбіту.

[Музей кобзара В
Перепелюка](#)

У 1944 р. його запросили до Державного українського народного хору ім. Г. Верьовки, де впродовж 30 років він співав як провідний соліст. Створив власні музичні твори: «Дума про Україну», «Про Ковпака» та ін. Експозиція музею розкриває шлях В. Перепелюка до кобзарського мистецтва.

Щорічно тут проводиться свято кобзарського мистецтва «Струни вічності». На яке у листопаді, приїздять шанувальники таланту кобзаря, проводяться конкурси молодих бандуристів.

Останню частину свого життя Володимир Максимович також провів у рідній Вороновиці. Саме тут він розкрився ще й як майстер коренепластики. Працюючи лісником, збирав уламки дерев, обробляв їх, втілюючи у вироби образи народних пісень, казок, легенд. В кожному гілочку, корінчик, кобзар вносив свою долю фантазії і таланту. Для кожної речі в нього була приготовлена пісенька чи вірш, придумував своїм витворам чудернацькі назви. Наприклад «Пегас», «Чапля-модниця», «Голодний вовк», «Птаха-ліра», «Жар-птиця», «Корабель пустелі», «Птиця-цариця» та інші. У музеї зберігається ця унікальна колекція виробів з дерева, яку назвали «Геніальна художниця природа».

Жива природа розкрила і літературний талант кобзаря. І виходять із-під пера: «Ой у лісі, лісі зеленому» (1969), «Повість про народний хор» (1970), «Ось вони які...» (1980).

Музейна експозиція розкриває шлях В. Перепелюка до кобзарського мистецтва, зв'язки з корифеями української культури П. Тичиною, М. Рильським та ін. Про що свідчать багаточисельні книги з дарчими написами авторів, які виставлені на книжкових полицях в музеї. Творчість талановитого співця, кобзаря, майстра відкриває все нові сторінки книги самотнього українського фольклору і мистецтва.

У Вороновиці народився ще одна талановита людина – літератор і композитор Денис Борковський. До цього часу популярні в народі його пісні «Гандзя», «Нудьга козача», «Нащо мені чорні брови» (на слова Т.Шевченка), «Ой пішла б я на музики» та ін.

Тут виріс поет Кесар Андрійчук, художник Іван Каниболоцький, Герой Радянського Союзу Григорій Олійник. Тривалий час жив і творив М.Старицький.

[Різдово-Богородицький храм - 1777 року. смт Вороновиця.](#)

Архітектурною окрасою Вороновиці є Різдово-Богородицький храм, побудований на кошти населення та панів Грохольських. Вся його історія – суцільні негаразди: тільки побудували Міхал і Франциск Грохольські костьол, як він згорів. Зводять новий у 1777 р., а у 1780 -му поруч постає дерев'яна дзвіниця. Пізніше, в 1855 р., дзвіницю змінюють на муровану. В 1870-х рр. у святиню двічі б'є блискавка, стіни тріскаються і ламаються. 1885–1889рр. до храму прибудовують північний і південний приділи. Амвон зносять 20 серпня 1870 р., замінивши його на банальну ікону Олександра Невського...

Неподалік від нього, з протилежного боку вулиці та фактично в самому центрі Вороновиці, де кипить життя ринковими емоціями, стоїть більш цікавий храм Архангела Михаїла, зведений ще 1793 р. володарем цих маєтків Грохольським. До речі, кінець XVIII ст. – найцікавіший час в історії містечка. Скажімо, в 1781р. тут знаходився навіть деканат Київської уніатської митрополії. Збудований храм у стилі бароко.

Цінною архітектурною пам'яткою місцевості є й дерев'яна Михайлівська церква, збудована у 1752 р. стараннями прихожан. Приваблює її своєрідний зовнішній вигляд: тризуба, триверха, складається з трьох восьмигранних зрубів, які перекриті бароковими банями, увінчаними декоративними главами із хрестами. Освячена на честь Чуда Святого Архистрига Михаїла. Церкву прикрашає дерев'яний, п'ятиярусний, різьблений, позолочений іконостас XVIII ст. Живопис на іконостасі виконували талановиті народні майстри.

[Михайлівська церква-1752 року. смт Вороновиця-Ганщина.](#)

До пам'яток архітектури національного значення, що прикрашають Вінницький район відноситься також дерев'яна церква Ікони Божої Матері Казанської (1896 с. Лука Мелешківська), та церква Параскеви Великомучениці (1765-1791, с. Медвідка).

Була колись своя церква і в с. Якушинці. Старожили дотепер можуть показати місце в лісі, десь за 6 км від села, де стояла перша дерев'яна будівля храму Святого Миколая, архітектурний стиль якого визначається як козацьке бароко. Збудували церкву близько 1624 -1630 рр. за часів митрополита Петра Могили. 1650 р. вона була перенесена в Якушинці і аж до середини XIX ст. обслуговувала кілька довколишніх сіл. Дерев'яна

споруда простояла до початку ХХ ст., коли якушинецькі селяни спорудили церкву із каменю. Здавалося, ця теж стоятиме віки. Однак, історія розпорядилася по-своєму. У кінці 30-х років, в пору найактивнішого переслідування священнослужителів, більшовики закрили й тутешню церкву. Священика вислали на Соловки, а будинок перетворили на хімсклад. В кінці 1940 р. розправилися і з приміщенням, і з тими цінностями, які там залишилися. За переказами, у ще дерев'яному храмі напередодні битви під Вінницею взимку 1651 р. молився козацький полковник Іван Богун. До речі, окрім І.Богуна, тут молилися й інші видатні діячі України: у 1661р. – гетьман Правобережжя П. Тетеря, а в червні 1672 р. церкву відвідав гетьман П. Дорошенко, на замовлення якого для неї була намальована картина «Свята родина». Двічі, у 1675 і 1678 рр. тут побував Ю.Хмельницький. Місцеві перекази згадують про відвідини церкви й Устимом Кармалюком.

Мальовниче і багате на цікаву історію село Стадниця заселялося близько 1630-1660 рр. і належало поміщику Грохольському, який полюбляв коней. Тож він утримував табун скакунів. Їх доглядачі утворили поселення, котре виросло у невеличкий хутір, який стали назвати Стадник, пізніше – Стадниця. Його населення зростало за рахунок фахівців, яких замовляв землевласник.

Родини на прізвище «Шевчуки», яких тут чимало і які виготовляли вози та колеса, з'явилися в цій місцині дещо пізніше, десь наприкінці 1700 р. Вони поселилися у навколишньому лісі. Їх нащадки до теперішнього часу не втратили свого фаху. Зокрема Карпо Шевчук все своє життя присвятив роботі з деревом.

Окрасою села є трикупольний дерев'яний храм, збудований 1886 р. Він носить ім'я святого великомученика Димитрія. Територія навколо церкви потопає у чудовому фруктовому садку. Родзинкою села є також сільська хата, що будувалася у далекому 1946 р. і яка вважається типовою для Поділля.

Нині на полях місцевого господарства колоситься пшениця, у численних ставках, до яких опустили свої коси верби, «виграє» риба. А в садах приватних господарств, підставляючи сонцю свої червоні боки, дозрівають яблука та інші плодово-ягідні культури. У добротних, прикрашених квітами будинках проживають 1275 стадничан, які радо зустрічають гостей, котрі бажають гарно відпочити у цих чудових місцях.

На території сусіднього села Бохоники жили люди ще кілька тисяч років тому. Про це свідчать знайдені тут кам'яні знаряддя праці. Польський історик і етнограф Терлецький на початку ХІХ ст. записав легенду про походження поселення Народинці, яке існувало з УІ ст. н.е. до 1619 р., коли його повністю знищили кримські татари. Отож, у поселенні слов'янського племені уличів Делеч, яке знаходилося у пониззі Бугу, у Митра Миродича народився син Іван. Батько благословив дитину на оборону місцевості від ворогів. Коли сюди прибув озброєний загін з Візантійської імперії для збору податків, Іван з побратимами знищив його. Проте, сміливці були розбиті військом, надісланим правителем Лету, а дужого юнака взяли у полон і прикували до галери. Через чотири роки він утік і повернувся у своє повністю спалене поселення. Мандруючи лісом, Іван знайшов кам'яну брилу, з-під якої починалася притока Бугу. Тут він вирішив зупинитися. Так виникло перше слов'янське поселення на території с. Бохоники, яке тричі змінювало свою назву: Миродичі, Миродинці, Народинці.

Є й такий факт. У 1625 р. польському легіонеру Матею Бухенському було надано право будувати маєток в дубовому лісі, на захід від с. Черленків. Як мовить польський

історик Терлецький: «З тих пір – нехай живуть Бухеники». Згодом Бухеники стали Бохоники. Нині село знаходиться за 10 км. від обласного центру. Неподалік чепурних будинків селян протікає тихоплинний Південний Буг, з мальовничими берегами де можна гарно відпочити, та щовечора завітати на гостинний вогник до місцевого Будинку культури. Тут працюють ансамблі – вокальний, обрядовий, гурток «Русалоньки». Місцеві аматори беруть участь в обласному фольклорному святі Г.Танцюри, що відбувається у м. Гайсині. Побували вони і у Новоград-Волинському на літературно-мистецькому святі «Лесині джерела». Гордістю бохонівчан є народний фольклорно-етнографічний ансамбль «Брикса», який засновано у 1986 р. Бохоницькі фольклористи здобули диплом переможців за вистави «Бохоницьке весілля», «Свято Івана Купала», «Масляна», під час виступу на святі, що проводилося у музеї просто неба у с. Пирогів (Київщина).

За три кілометри від Вінниці, вгору по течії Південного Бугу, на крутому скелястому правому березі неподалік від гирла річечки Перегонівки (Стрижавки) на початку XIII ст. виникло ще одне древнє поселення краю – Нижній Божеський. Нині – це селище міського типу Стрижавка. Здавен місцеві мешканці цінували і ревно зберігали затверджені віками традиції, звичаї та обряди, передавали їх від покоління до покоління. То ж і сьогодні збереглися у селищі традиційні старовинні риси святкування українського весілля.

Село Некрасове, колишнє повітове містечко Юзвин, чимало бачило на своєму віку, як і тутешні мешканці. Живе воно, не відрізняючись від переважної кількості сіл району. Різниться хіба що природною благодаттю: не скрізь мають аж чотири джерела з цілющою водою, яку може скуштувати кожен, хто завітає до села.

Так вже склалася доля, що саме з Вінницьким краєм були пов'язані як прекрасні, так і найважчі періоди життя відомого українського кінорежисера Сергія Йосиповича Параджанова. На Вінниччині народився його вчитель, режисер І.Савченко. У Вінниці жив і творив М.Коцюбинський, за мотивами повісті якого «Тіні забутих предків» у 1965 р. Параджанов на кіностудії ім. О. Довженка зняв фільм-епопею про дивовижний світ карпатських українців. Тут, у Стрижавській в'язниці суворого режиму з 22 квітня 1974 до 30 грудня 1977 р. він відбував покарання і продовжував працювати. У листі до дружини С. Щербатюк зі Стрижавської в'язниці він писав «У мене є вільний час, хрусткий, чистий, як біла мрія, папір. На якому тонким олівцем або фломастером, я малюю все, що пам'ятаю з нормального життя...»

Люблять, пам'ятають і поважають місцеві жителі традиції та звичаї своїх предків, передають їх з покоління в покоління, створюючи народні музеї традиційної матеріальної та духовної культури своїх сіл.

Найпоширенішими видами ремесел в с. Жабелівка здавна були ткацтво і вишивка. Вироби цих ремесел зберігаються в музеї історії села, який відкрито за активної участі місцевого жителя Андрія Анатолійовича Присяжнюка.

З жовтня 1989 р. за сприяння директора Жабелівського колгоспу ім. Мічуріна Сергія Тарасовича Качалко, було відкрито музей «Селянська хата». Для цього збудували селянську хату, що була втіленням традиційного селянського житла краю. В хатині розміщена піч, речі побуту селян, одяг, початку XX ст. В сінях – виставка глечиків та домотканих полотен. В другій половині хати зберігаються муляжі домашніх тварин, знаряддя праці селян: прядка, кужіль, коса з граблями, мотовила, верстат для ткацтва.

Серед експонатів музею є і рушники, вишиті народною майстринею села Уляною Яківною Містотою. Крім хрестика, довбанки, болгарського хреста, Уляна Яківна вишивала різноманітними видами гладі (односторонньою і двосторонньою). Вишиті рушники майстрині характеризуються мотивами геометричного і рослинного орнаментів. Візерунки на них зображуються у вигляді умовних знаків – символів, які наповнені певним змістом. Її роботи вирізняються тонкістю виконання і багатством колориту. А поєднання традиційних орнаментів з сучасними смаками робить її вироби багатограними та надзвичайно майстерними.

Тож не дивно, що в Жабелівці вже не один рік творить свої вишиті дива ще одна талановита майстриня П.Новіцька. Вона добре пам'ятає свою першу вишивку «Ластів'ята», яку вишила ще дівчиною. Ця картина й досі зберігається в сім'ї як реліквія. Потім були рушники, картини на різноманітні теми. Серед них «Сикстинська мадонна», «Вінок Дунаю». Є у неї й вишиті портрети Лесі Українки, Тараса Шевченка. Сьогоднішня оселя Новіцьких – своєрідний музей. Адже в доробку майстрині понад 70 вишитих картин, рушників, доріжок, скатертин.

[с.Жабелівка. "Народний" музей-будинок побуту](#)

[с.Жабелівка. "Народний" музей-будинок побуту](#)

Подібний до Жабелівського створили музей і в с. Оленівка. Ініціатором і натхненником нового музею став місцевий художник, учитель Іван Оксентійович Присяжнюк. Поряд зі знаряддями праці селян, одягом, посудом, предметами побуту, в музеї представлені картини художника І.О. Присяжнюка. Всі експонати музею подаровані місцевими жителями, які охоче брали участь у його створенні та поповненні.

[с.Оленівка. "Народний" музей історії села](#)

У с. Вінницькі Хутори живе талановитий народний майстер В.Карпуша. Він працює з металом, деревом, рогозою, соломкою, виготовляючи найрізноманітніші ужиткові речі. Зшити лутки, змайструвати двері чи вікна, поставити плиту, піч, камін – також запросто. Оскільки Володимир Карпуша є віруючою людиною, то його хрести прикрашають храми в селах Ямпільського,

Бершадського та Вінницького районів. Він навчає місцевих дітей різьби по дереву, плетінню.

Неповторні вироби з рогами створює і Г. Заяць (с. Щітки), лози – михайлівчанка І.Бондар. Іскряться барвами подільського краю вишиті рушники ткалі з с. Сосонка Євдокії Гудзь. Прищеплює любов до народних звичаїв у своїх вихованців вчителька школи с. Агрономічне, Г.Дьяконова, яка в гуртку «Чарівні пальчики» вчить дітей мистецтву розпису писанок. Мистецтву скульптури присвятили себе Антон Кравець з с. Рівець і Федір Василенко з с. Хижинці. Милують око численних відвідувачів обласних виставок картини художників І.Орла та О.Кальченка (с.Писарівка).

До речі, жителі Писарівки ревно зберігають купальські традиції. Свято Івана Купала у селі – одне з найулюбленіших і найвелелюдніших свят. Є тут святково прибрана Марена, Водяний, відьми, куми-щебетухи, прудкі хлопці, що змагаються між собою, дівочі вінки. З року в рік до прадавніх традицій мешканці додають сучасні барви, які йдуть уже від нових поколінь учасників.

Там, де закінчуються кордони Вінницького району знаходиться мальовниче с. Дорожне, яке до 1964 р. називалося Дубова. Неподалік несе свої води Південний Буг. Нині тут у добротних будинках проживає 560 жителів. Рівною стрічкою простелилися 5 вулиць – Київська, Шевченка, Зелена, Пушкіна, Лесі Українки, чотири з яких – з твердим покриттям. Споживають мешканці села чисту джерельну воду зі 100 криниць. Славиться воно і своїм підприємством «Укрфлора-Вінниця», яке створює диво-красу для жителів усієї України. Адже на підприємстві вирощують чарівні троянди 17 сортів, серед яких найбільш популярний в Україні – «гран-прі». Якби була така можливість, щоб розчинити скляні теплиці, то селяни та гості могли б насолодитися п'яним ароматом королеви квітів – троянди. Творить прекрасне у селі і приватний підприємець А.В.Джиги, який виготовляє чудові штучні новорічні ялинки.

Тридцять років життя віддала створенню прекрасних вишитих рушників жителька села В.М. Супрун. Узори придумує сама, буває, що приносять сусіди. Матеріалом, на який лягає муліне, служить перкаль. Подушки, рушники, вишиті простирадла – далеко не повний перелік її робіт. То ж слова з відомої української пісні: «Рушники, рушники. – то матусі моєї роки», – це про Віру Миколаївну Супрун.

На цій благодатній землі у с. Кордишівка народився Іван Фотійович Стаднюк відомий письменник, лауреат Державної премії СРСР, автор правдивих і переконливих творів про трагічні й героїчні роки війни: «Москва, 41-й», «Війна». Останні роки свого життя Іван Фотійович працював у Москві, та завжди був із своєю малою Батьківщиною. Він писав: «За моїм наївним переконанням, Вінниччина найближча до неба, найживописніша і пісенна земля. Все, що є у моєму серці, добре і зле все започатковане тут».

В Кордишівці створено музей історії села, де зібрано і впорядковано величезну кількість матеріалів про його життя і творчість.

Пишаються мешканці краю своїм земляком Василем Васильовичем Онопенком, народним депутатом України III та IV скликань, головою Верховного Суду України, який народився в с. Великі Крушлинці.

Жителі Вінницького району запрошують відвідати край всіх, кого цікавить його історія, народні традиції, доторкнутися серцем до її святинь, віддати шану тим, хто творив її історію упродовж багатьох віків.

Пішохідні маршрути:

1. Вінниця – Стрижака – Коло - Михайлівна – Вінниця 8 год (1 день)
2. Вінниця – Стрижака – Чорний ліс – Якушенці (2 дні)
3. Вінниця – Хиженці – Ярошівка – Вінниця (3 дні)

Водні маршрути:

1. Сосонка – Десна – Південний Буг – Гнівани (дводенний) Їхати до Сосонки електропотягом, і назад з Гнівани
2. Південний – Буг – Іванівка – Сабарів

Велосипедні маршрути:

1. Вінниця – Стрижавка – Щітки – Вороновиця – Іванівка – Селище - Бохоники – Вінниця

Недалеко від центру міста Вінниця: Прогулянка катером та зона відпочинку на мальовничому березі р.Південний Буг на Сабарові. Місцезнаходження: від залізничного вокзалу до центрального моста. Години роботи: катери відправляються через кожну годину навесні і восени та через кожних півгодини влітку. Останній катер відправляється о 17.00.

Районна державна адміністрація

21016 м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 17,

тел.: (0432) 32-36-84

Районний відділ культури і туризму

21001 м. Вінниця вул.. Островського, 31,

тел.: 8(0432) 27-06-38

Транспорт, зв'язок:

Таксі – Тел.: 001; 002; 067

Відділення зв'язку**Мобільні оператори**

Київстар (Ase&Base, Djuise, Мобілич)

МТС (Сim сim, jens,)

Life

Відділення «Укрпошта» –

Телефони першої потреби

Швидка допомога –

Центральна районна лікарня –

51-11-84

Вороновиця лікарня 58-72-03;

Районна поліклініка

Аптека –

Сфера послуг –

Готель «Автопорт» –

Турбівське шосе 1,

тел.: 27-54-50

Ресторан «Вагнес»–

сmt Стрижака,
вул. Київська, 17а,
тел.: 585-166

Кафе «Бакай» –
сmt. Вороновиця

Кафе «Диканька» –
автошлях Умань – Краковець 172 км +1800м.
тел.: 43-90-34

Кафе «Лісова сторожка» –
автошлях Р-17 «Біла церква – Тетіїв – Липовець -
Гуменне – автодорога М - 12 км 167+230 праворуч.

Приміський еліт - клуб «Версаль»–

с. Л. Мелешківська,
Турбівське шосе, 2,
тел.: 27-37-13, 27-09-60

Супермаркет (24h) –
с.Зарванці вул.Хмельницьке шосе, 1,
тел.: 8-800-501-4010 (безкоштовно з усіх стаціонарних телефонів)